

SUTARTINĖS

Sutartinės — savita lietuvių liaudies dainų rūšis. Gausiame mūsų liaudies kūrybos palikime jos užima ypatingą vietą, sudaro atskirą lietuvių liaudies dainų žanrą, pasižymi originaliomis poetinėmis ir muzikinėmis išraiškos formomis, sudėtinga daugiabalsė architektonika. Ši dainų rūšis liaudies vadinama įvairiai: sutarinėmis¹, sutarytinėmis², sutarytėmis³, sutartynām⁴, saugėmis⁵, kapotinėmis⁶, palaistinėmis⁷. „Sutartinių“ leidinyje vartojamas įprastinis literatūrinės kalbos terminas — sutartinė. Šis terminas sutinkamas S. Stanevičiaus⁸, S. Daukanto⁹, brolių Juškų raštuose¹⁰ ir ligi mūsų laikų vartojamas Biržų, Vabalninko, Papilio, Obelių, Ukmergės, Kupiškio ir kitų apylinkių liaudies kalboje. Antalieptės, Daugėlišio, Mielagėnų, Tverėčiaus apylinkėse sutartinės vadinamos dar keturinėmis, trininėmis (trejinėmis). Viena sąvoka, kuri apimtų visas mūsų aprašomos poezijos rūšis, šiose vietose nežinoma. Kartais žmonės jas pavadina čiutelėmis, čiutelėmis dėl dažnai pasitaikančio priedainio *čiuta, čiuta*. Tautosakos literatūroje be šio

¹ Словарь литовского языка Г. Нессельмана (из III-го выпуска Изв. II отд. Академии Наук). 2 записка С. П. Микуцкого. С. Петербург, 1852, стр. 13.

² Salakas, Antalieptė, Zarasai, Lyduokiai, Dusetos

³ Žemaitkiemis

⁴ Kupiškis, Šimonys

⁵ LMD I 754

⁶ Deltuva, Žemaitkiemis

⁷ Pušalotas, LTR 587 (37); Antanas Juška. Lietuviškos dainos, I t. Vilnius, 1954, Nr. 159 — *palaidoms dainuoja*, Nr. 307 — *palaidoms*.

⁸ Simonas Stanevičius. Dainos žemaičių. Vilnius, 1954, 127 psl.

⁹ LTSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto rankraščių skyrius. SD 15

¹⁰ Antanas Juška. Lietuviškos dainos, I t. Vilnius, 1954, Nr. 256 — *sutartinė*, Nr. 117 — *sutartinė daina*.

įprastinio termino jos dar buvo vadinamos giesmėmis. Giesmėmis jas vadinta, norint atskirti sutartines nuo ištisinių dainų¹. Tačiau giesmės pavadinimas, kai jis taikomas dainos sąvokai, yra tarmybė: seniau tose vietovėse, kur užtinkama mūsų aptariamoji poezija, giesmėmis buvo vadinamos visos dainos, tuo pačiu ir sutartinės.

Vėliau sutartinėmis buvo pradėta vadinti ir paprastas vienbalses dainas, kurias dainuojant galima gerai pritarti, „užtūravoti“. Dažnai galima išgirsti sakant: „Užtraukim sutartinę“, „kai traukė sutartinę, tai net laukai linko“. Pastarosios dainos, o taip pat „naujoviškos sutartinės“ (žr. III t.) neturi nieko bendro su tikrosiomis sutartinėmis. Tikrosios sutartinės pasižymi specifiniais garsažodžių junginiais bei jų gausumu, kartojimo pamėgimu, savita melodika, sinkopuota ritmika ir polifoniniu daugiabalsumu. Jose atskiri balsai, susitikdami konsonansiniais bei disonansiniais sąskambiais, yra atliekami vienu metu (simultaninis būdas) arba ne vienu (sukcesyvinis būdas).

Pagrindiniai bruožai, skiriant sutartines nuo ištisinių² dainų, yra jų savitas daugiabalsumo stilius ir priedainių gausumas. Sutartinių daugiabalsumas yra specifiškas, kitoks negu ištisinių dainų³. Tai polifoninis⁴ daugiabalsumas, kai atskiri balsai (melodijos) dainuojami savarankiškai. Sutartinėse plėtojamos kelios melodinės linijos, arba balsai. Balsai būna savarankiški, o jų tekstai, išskyrus dvejines, — skirtingi. Polifoninis sutartinių dainavimas remiasi atskirų balsų, ritmo ir eilėgarsių dėsningumu, taisyklingu ir simetrišku balsų jungimu. Visi balsai yra ne tik savarankiški, bet ir lygiateisiai: tarpusavyje besipindami, jie vienas kito nenustelbia, neužgožia, bet, atvirkščiai, palaiko skambesio pusiau-

¹ Žr. A. R. Niemi. Lietuvių liaudies dainų tyrinėjimai. — Mūsų tautosaka, VI t., Kaunas, 1932, 176 psl.

² Ištisinėmis arba išilginėmis dainomis liaudies terminologija vadinamos paprastos, nesutartinėms dainuojamos dainos.

³ Paprastų dainų daugiabalsumas yra paremtas homofoniniu principu. Jų harmoninis pagrindas paprastas — TSD, su autentiškomis kadencijomis. Čia vyrauja vienas balsas, atliekantis pagrindinę melodiją, išreiškiantis pagrindinį dainos turinį, kiti balsai palydi pagrindinę melodiją, jai pritaria, antrina, „užtūravoja“. Antrasis balsas daugeliu atvejų lydi pirmąjį paralelinėmis tercijomis. Tose dainose, kur šalia antrojo yra ir trečiasis balsas, jis sudaro harmoninį pagrindą, atlikdamas T ir D pagrindinius tonus ir S kvarta aukštyt, dažniausiai baigiamas sekstakordu.

⁴ Iš graikų kalbos poly — daug ir h pōnē — garsas.

svyrą, derinasi su visu muzikos turiniu, drauge sudarydami to paties muzikinio paveikslo melodinį vieningumą. Sutartinių balsų savarankiškumo esmę sudaro jų judėjimo pobūdis, tai, kaip jie pinami ir vystomi sutartinėje. Atskiros melodijos gali būti ir identiškos, bet daugiabalsiame dainavime jos juda savarankiškai, pavyzdžiui, kanoninės trejinės. Jose kiekvienas dainuotojas nors ir dainuoja tą pačią melodiją, bet, vėliau įstodamas, sudaro su kitu dainuotoju tam tikrą naują dvibalsumo vaizdinį. Šia prasme balsai yra savarankiški visų daugiabalsumo tipų sutartinėse, net tose, kurios turi tik daugiabalsumo užuomazgas (heterofoninės ir pirminės, kanono būdu dainuojamos sutartinės). Tačiau tai nereikia, kad atskiri balsai visų tipų sutartinėse yra identiški: daugelis sutartinių kaip tik turi skirtingus balsus tikra to žodžio prasme. Jų balsai, tarpusavyje besipindami, sudaro savotišką skirtingų melodijų ansamblį, sutartinių daugiabalsumą.

Būdamos polifoninės dainos, sutartinės negali būti dainuojamos vieno žmogaus: jas dainuoja mažiausiai du asmenys. Tačiau kiek bebūtų dainuotojų, koks bebūtų sutartinės atskirų partijų skaičius, vienu metu dainuoja tik du balsai. Todėl sutartinės yra dviejų balsų polifoninės dainos su savaimingais balsų judėjimo ir jungimo principais. Jos pasižymi savito stiliaus melodika, tvirta sinkopuota ritmika, taisyklinga struktūra. Polifoninis daugiabalsumas, remdamasis atskirų balsų gyvu, savitu suderinimu, padeda visapusiškiau atskleisti sutartinių turinį, išryškinti meninius vaizdus, praturtinti muzikinį paveikslą.

Sutartinių priedainiai bei garsažodžiai¹ skiriasi nuo ištisinių dainų tiek savo daryba, tiek ir struktūra: garsažodžių viduryje ir ypač gale dažnai panaudojami skambieji garsai „o“ ir „a“ — *tatato, tatata sodauto, sodauta*; niuansuojami ir varijuojami greta einą priedainiai — *berž berželi, čiuto čiutelė čiutoj, lioj dagilėli, dagilėl, dagilio*; savitai grupuojami ir derinami atskiri garsažodžiai, tuo būdu sudarant iš jų išplėstinius priedainius — *seju veju čiutelė, lingo rito tatato*.

Sutartinėse beveik nesutinkami ištisinių dainų priedainiai bei gar-

¹ Priedainiu šiame leidinyje vadinama savarankiška eilutė, pastoviai pasikartojanti kiekviename sutartinės posme. Priedainis, nesudarantis savarankiškos eilutės, laikomas garsažodžiu. Atskiros priedainio dalys taip pat vadinamos garsažodžiais.

sažodžiai¹. Ir atvirkščiai, sutartinių priedainiai, ypač išplėstiniai, nepasitaiko ištisinėse dainose. Išskyrus priedainius, bendrus abiejų žanrų dainoms, — *lylia, tūta*, sutartinėse visai nesutinkami nei senieji ištisinių darbo dainų priedainiai — *ralio, rido, valio*, nei įvairūs naujesnieji ištisinių dainų priedainiai — *ramta drylia, čiūdra lala, oja, ojaja*, ir daugelis kitų.

Sutartinių priedainiai sudaro atskirą priedainių tipą ir yra labai gausūs. Beveik kiekviena sutartinės posmo eilutė apipinama priedainiais arba garsažodžiais:

1. Tututu, sadaučia,
Obelėlė, lioj,
Tutu, sadaučia,
Lioj lylia.

2. Tututu, sadaučia,
Užsiaugai, lioj,
Tutu, sadaučia,
Lioj lylia.

Siaip jau priedainis arba bent vienas garsažodis sutartinėse beveik visados esti: jų neturi tik daugelis dvejinių ir kai kurios trejinės sutartinės.

Sutartinės skirstomos į kelias rūšis. Pati liaudis jas skirsto pagal du kriterijus — atlikėjų skaičių ir atlikimo būdą.

Skirstymas rūšimis pagal pirmąjį kriterijų yra vienas iš pagrindinių ir plačiausiai žinomas. Taip skirstydami turime: dvejines — kai dainuoja dviese, trejines — trise, ir keturines — kai dainuoja keturiese. Tačiau trejines arba keturines gali atlikti ir didesnis dainuotojų būrys.

Šie sutartinių tradiciniai pavadinimai sudaryti, atsižvelgiant į minimalų atlikėjų skaičių, ir rodo ne tiek dainuotojų skaičių, kiek tam tikrą sutartinių dainavimo būdą, daugiabalsumo tipą.

Dvejinės sutartinės tarmėse vadinamos sutartinėmis dviesa, dviejuos', dvejōs², dvejotinėmis³. Dvejinėse du dainuotojai dainuoja

¹ Šiuo atžvilgiu išimtį sudaro senosios rytiečių aukštaičių ištisinių būdu dainuojamos dainos. Jų priedainiai yra panašūs, o kai kurie ir identiški su sutartinių priedainiais — *lelivo, daulėlio, čiuto, čiuta, čiutele, tatato, dobilio* ir kt.

² Biržai, Vabalninkas, Papilys

³ Salakas

skirtingas melodijas, bet vieną ir tą patį tekstą arba pakeisdami tik vieną kitą žodį.

Trejinėse sutartinėse, liaudies vadinamose sutartinėmis trijės, trisies, triesa¹, trijotinėmis², trininėmis³, trigiesmėmis⁴, treisaugėmis⁵, kiekvienas dainuotojas dainuoja tą patį tekstą ir melodiją, bet ne vienu laiku.

Keturinės sutartinės, žmonių vadinamos keturiesa, keturiōs⁶, keturiotinės⁷, keturgiesmės⁸, ketursaugės⁹, dainuojamos pasiskirsčius į dvi poras. Atskiroje poroje abu dainuotojai dažniausiai dainuoja skirtingus tekstus ir melodijas: pirmasis dainuoja rinkinį, antrasis pritarinį — priedainį (smulkiau žr. „Sutartinių dainavimo būdai“).

Sutartinės skirstomos dar pagal teksto atlikimo būdą, o iš dalies ir pagal melodiją. Čia svarbu tai, kaip kiti dainuotojai santykiauja su pirmuoju — vedžiotuju: ar jie seka pirmu dainuotoju, ar dainuoja savo partijose skirtingą tekstą. Pirmuoju būdu dainuojamos sutartinės vadinamos sektinėmis, antruoju būdu — rinktinėmis. Šitoks skirstymas užtiktas tik apie Kupiškį, Šimonis.

Paminėtose vietovėse sektinėmis vadinamos tos sutartinės, kai visos atlikėjos, paeiliui įstodamos, „seka“ tą patį tekstą, o dažnai ir melodiją, kurią dainuoja pirmoji atlikėja (žr. „Sutartinių dainavimo būdus“, I ir XI tipo trejines).

Rinktinėse sutartinėse pagrindinį tekstą dainuoja tik pirmoji dainuotoja. Ji „renka“ vis naujus žodžius, o kitos dainuotojos dainuoja savarankiškus ir skirtingus priedainių tekstus (žr. XI tipo trejines). Rinktinėmis taip pat vadintos ir paprastos keturinės (žr. III tipą), nors Kupiškio ir Šimonių apylinkėse tokių keturinių neužrašyta.

Sutartinės gali būti skirstomos atsižvelgiant ir į jų polifonijos pobūdį, į tai, kokių principu jungiami atskiri sutartinių balsai: ar jie

¹ Biržai, Vabalninkas, Papilys

² Salakas

³ Adučiškis, Gaidė, Švenčionys, Tverėčius

⁴ Kavarskas

⁵ LMD I 754

⁶ Biržai, Vabalninkas, Papilys

⁷ Salakas

⁸ Kavarskas

⁹ LMD I 754

pradeda ir baigia kartu, ar įstoja vėliau; ligi kurio laipsnio jie yra savarankiški, tai yra, ar sudaro atskiras melodijas, ar yra tik pirmosios melodijos variantai.

Sutartinių polifoniškumas — ne vieno laipsnio, jis yra pasiekęs didelį įvairumą. Atsižvelgiant į tai, sutartinės skirstomos į atskiras rūšis: kanonines, heterofonines, laisvosios polifonijos ir paralelizmo sutartines.

Daugelis trejinių sutartinių yra atliekamos griežtuoju kanonu. Ši forma remiasi griežtu ir nepertraukiamu imitavimu — vienos ir tos pačios melodijos nuosekliu pravedimu visuose sutartinės balsuose. Dainuojantieji balsai čia pakartoja pirmojo, vedančiojo, balso melodiją, įstodami nuo jos vidurio ir tuo pačiu aukščiu kaip ir pirmasis balsas. Tai kanonas, einąs primos intervalu.

Kanoninės sutartinės yra įvairaus išsivystymo laipsnio. Kai kurios iš jų labai primityvios, išlikusios dar pirmapradėje stadijoje. Jų balsai nere-tai sueina į unisoną, abi melodijos dalys kartais yra visai tapatiškos, su nežymiais ritminiais skirtumais, antroji melodijos dalis dažnai yra tik pirmosios pakartojimas ir dainuojama tuo pačiu aukščiu kaip ir pirmoji (Nr. 139).

Kitos kanoninės sutartinės yra labiau išsivysčiusios. Jų balsai santykiauja įvairiais intervalais, o abi melodijos atkarpos — pirmoji ir antroji — sudaro savarankiškas dalis. Antroji melodijos dalis papras-tai dainuojama sekunda aukščiau arba žemiau (Nr. 11a).

Įvairesnės daugiabalsumo atžvilgiu yra keturinės (žr. III tipą). Jos, kaip ir kanoninės sutartinės, yra nevienodo išsirutuliojimo laipsnio.

Ankstyvajai pakopai atstovauja heterofoninės keturinės (Nr. 78). Jose abu balsai pradeda ir baigia kartu, dainuoja beveik vienbalsiai su nežymiais nukrypimais nuo unisono. Tai daugiau vienbal-sio dainavimo modifikacija, du vienos ir tos pačios melodijos variantai. Tai pati pradinė, pati primityviausia keturinių polifonijos forma. Kai kuriose heterofoninėse sutartinėse pasitaiko, jog abu balsai eina grynu unisonu. Tačiau reikia manyti, kad unisonas čia bus atsiradęs užrašinė-jant heterofoniškai dainuojamą sutartinę iš vieno balso ir negalint užfiksuoti antrojo balso daromų įvairavimų. Sutartinių atlikimo metu paste-bėta, jog, dainuojant lygiagrečiai dviem balsam tą pačią melodiją, bet skirtingus tekstus, visados daromi nors ir nežymūs melodiniai arba ritmi-

niai nukrypimai nuo pirmojo balso. Gryno unisono, dainuojant šio tipo sutartines, beveik nebūna.

Keturinės ir dvejinės (III, IV tipai), kurių daugiabalsumas paremtas vienalaikiu dviejų arba trijų tarpusavyje suderintų lygiateisių melodijų išvystymu, priskiriamos laisvosios polifonijos sutartinėms. Jose atskiri balsai skiriasi vienas nuo kito, yra visiškai savarankiški, santykiauja įvairiais intervalais — sekundų, tercijų, kvartų (Nr. 73, 126).

Dvejinės ir keturinės, kurių pirmasis ir antrasis balsas plaukia ištisai paraleliniais intervalais, yra paralelizmo sutartinės. Jose balsai juda, išlaikydami vieną ir tą patį sekundinį intervalą (Nr. 269). Sekundiniai sąskambiai šiose sutartinėse eina beveik per visą sutartinės dainavimo laiką, nors šalia sekundinių paralelių retkarčiais gali įsiterpti ir kitokių intervalų, tačiau jie nesuardo sekundinių paralelių vyraujančio skambesio. Tercijų ir kvintų paralelizmo sutartinių neužtikta (žr. „Sutartinių dainavimo būdus“).

Čia paminėtosios sutartinių rūšys nėra atsijusios vienos nuo kitų. Pavyzdžiui, keturinės ir dvejinės muzikiniu atžvilgiu atliekamos panašiai: ir vienose, ir antrose dainuojamos skirtingos melodijos, kurios pradedamos ir baigiamos kartu. Trejines ir keturines jungia garsažodžių gausumas, melodijų struktūriniai panašumai: trejinių melodijų struktūra visada simetriška, antroji melodijos dalis yra lygi taktų skaičiumi pirmajai; keturinėse ir dvejinėse antroji melodija (antrasis balsas) taip pat kaip ir trejinėse lygi taktų skaičiumi pirmajai (viršutiniajai) melodijai, nors, dainuojant dviem balsam normaliai, jos gali būti ir nesimetriško taktų skaičiaus. Jeigu keturinių arba dvejinių pirmąją melodiją dainuosime vienbalsiai, ištisai, sujungdami ją su antrąja melodija, tai abi melodijos sudarys vieningą, išbaigtą melodiją, analogišką savo simetrija paprastos trejinės melodijai. Dėl to keturinės gali būti dainuojamos trejinių būdu. Ir atvirkščiai, paprastas trejines suskaldžius pusiau, galima abi melodijos dalis dainuoti lygiagrečiai — keturinių būdu (plg. Nr. 167, 168a ir kitas).

Šalia bendrybių tarp atskirų sutartinių rūšių pastebimi ir tam tikri skirtumai. Teksto atžvilgiu keturines nuo trejinių skiria priedainių vartojimas: keturinėse pritarinio priedainiai yra panašūs arba tokie patys kaip ir rinkinio (ypač pirmosios strofos), o trejinėse antroji posmo dalis beveik visados turi kitokius priedainius. Dvejinės sutartinės nuo keturinių

ir trejinių skiriasi dažnais melodijų variantais atskiruose posmuose, būdingomis melodijų pabaigomis (sinkopėmis), paskutiniojo sutartinės posmo sutrumpinimu (pavyzdžiui, keturių eilučių posmai paverčiami trieiliais). Apskritai, dvejinės sutartinės pasižymi mažesniu posmų skaičiumi negu trejinės ir keturinės¹.

Sutartinės — rytiečių aukštaičių ir rytinių dzūkų dainos. Iš senųjų ir naujesniųjų sutartinių užrašymų nustatyta, kad pagrindinis jų egzistavimo bei išplitimo plotas apima Biržų, Ukmergės, Panevėžio, Rokiškio, Utenos, Zarasų ir Švenčionių buvusių apskričių vietas. Sutartinių pėdsakų užtikta kai kur ir vidurio aukštaičiuose. S. Stanevičius savo dainų leidiniuose ir „Lietuvių mitologijos aiškinime“² teigia, jog sutartinės seniau buvo dainuojamos Žemaitijoje, nors šiam liudijimui patvirtinti ligi šiol daugiau medžiagos nesurasta.

Sutartinių paskirtis — įvairi. Dažniausiai jos būdavo dainuojamos dirbant, kalendorinių bei šeimos švenčių metu, susiėjimuose ir šiaip bet kuria proga. Ypač didelis vaidmuo čia teko šokiams, atliekamiems dainuojant sutartines.

Sutartines dainuodavo ir šokius šokdavo dažniausiai moterys. Tačiau kartais joms padėdavo arba instrumentais pritardavo vyrai (Biržai, Žemaitkiemis, Taujėnai). Vyrai sutartines grodavo skudučiais, daudytėmis, trimitais, lūnzdžiais ir penkiastygėmis aukštaičių kanklėmis. Tuo būdu šalia vokalinių sutartinių žinomos ir instrumentinės sutartinės (žr. III t.).

Sutartinės — sintetinis liaudies menas. Nei viename lietuvių liaudies dainų žanre nėra tokio daugialypio meno, koks yra sutartinėse. Čia glaudžiai susijusios įvairios meno šakos: liaudies poezija, vokalinė ir instrumentinė muzika — daugiabalsis dainavimas, grojimas ir pritardymas skudučiais, trimitais ar kanklėmis, choreografinis menas — originalūs sutartinių šokiai ir žaidimai. Todėl jų estetinis poveikis yra labai platus.

Sutartinėse, kaip ir kitose lietuvių liaudies dainose, atsispindi liaudies gyvenimas, jos gamybinė veikla, karo žygiai, socialiniai prieštaravimai, visuomeninė santvarka. Jose randame atskirų gyvenimo reiškinių įvertinimą, vaizdingai išreikštus liaudies siekimus ir idealus.

¹ Kitus sutartinių skirtingumus žr. „Sutartinių dainavimo būduose“.

² Jurgis Lebedys. Simonas Stanevičius. Vilnius, 1955, 277 psl.

Nors sutartinių tematika, apskritai paėmus, yra ta pati, kaip ir iš-
tisinių dainų, tačiau kai kurios temos sutartinėms yra specifiškos, stip-
riau akcentuotos. Išsiskiria ir kai kurie tematiniai motyvai, būdingi vien-
tik sutartinėms: motyvas apie slėpimąsi po ąžuolu nuo lietaus (Nr. 23b),
apie svirtį, nusvirusią ant darželio (Nr. 331—341), karo bei istorinių
sutartinių motyvai apie Sudaitį ir kitos.

Pagrindinė vieta sutartinėse atitenka darbo temai, kuri čia išvysto-
ma žymiai giliau ir plačiau negu ištisinėse dainose. Gausu sutartinių yra
gamtos ir šeimos santykių — tėvų ir vaikų, brolių ir seserų — temomis.
Šios, kaip ir kitos čia nepaminėtos temos retai užtinkamos vienos,
dažniausiai jos esti tarpusavy persipynusios, viena kitą papildo, paryš-
kina.

Būdinga sutartinių meninė savybė — paprastumas. Jose nėra per-
nelyg daug poetinių nė muzikinių išraiškos priemonių. Sutartinių išraiš-
kos paprastumą atsveria konstrukcijos lankstumas, kompozicijos laisvu-
mas (greta pasakojamojo ar aprašomojo vaizdavimo eina monologai ir
dialogai), veikėjų ir veiksmo įvairumas, turtinga poetinė leksika ir sin-
taksė.

Sutartinių siužetai silpnai apmesti. Tatai ypač būdinga šiaurės rytų
aukštaičių sutartinėms: jose neaprašinėjamas vaizduojamasis reiškiny-
s, ilgiau nesustojama prie jo. Sutartinių tekstas dažniausiai fragmentiškas,
kalba lakoniška, neištesianti minties:

Du užuoliiu, lylio,
Trečia liepa, lylio.
Lioj, du užuoliai,
Ši trečia liepa.
Pakirtiema, lylio,
Broliai liepų, lylio.

Su sutartinių paprastumu derinasi rami jų nuotaika, palinkimas į
epiškumą. Tai yra pastebėjęs ir A. Sabaliauskas, pažymėdamas, kad
sutartinių turinys yra epiškesnis už paprastų dainų turinį¹. Jose aprašo-
mas tas ar kitas aplinkos įvykis, jo fragmentas, retai išreiškiant dėl to

¹ Žr. A. R. N i e m i. Lietuvių liaudies dainų tyrinėjimai. — Mūsų tautosaka, VI t.
Kaunas, 1932, 176 psl.

savo išpūdį. Sutartinėse veikiau mėgstama vaizduoti tikrovės reiškinius, negu rodyti jausmą, išgyvenimus, veikiau ramiai pasisakyti, negu jausmingai išreikšti nuotaiką. Santūri šių dainų nuotaika pasižymi giedrumu, optimizmu, gyvenimo teigimu.

Dar labiau šis apibūdinimas tinka sutartinių muzikai. Jų melodijų skambesys saikingas, rimtas, didingai kuklus jausmų sukaupimu, jų atskleidimo santūrumu. Sutartinėse neužtinkame lyriškai gaudžių motyvų, minorinių gaidų.

Vaizdų tikroviškumas, piešiant tiek išorės reiškinius, tiek žmogaus vidaus pergyvenimus, yra ryškus visoje sutartinių vaizdų sistemoje, meninių priemonių atrankoje, jų panaudojime, poetinėje sintaksėje.

Greta meninės išraiškos priemonių, sutinkamų visose liaudies dainose, čia ypač dažnai pasitaiko žmogaus gyvenimo ir gamtos reiškinių sugretinimas, įvairūs paralelizmai:

Išlėks lekseliu,	Išjos joseliu,
Dačiuo,	Dačiuo,
Zelzinėlis,	Brolutėlis,
Dačiuo!	Dačiuo!

Reikia pažymėti, kad paralelizmas rytų aukštaičių sutartinėse dažniau pasitaiko negu šiaurės rytų aukštaičių sutartinėse.

Savita meninė priemonė sutartinėse yra kartojimas, kuris čia yra žymiai turtingesnis negu ištisinėse dainose. Kartojami atskiri žodžiai, eilutės ir jų dalys, ištisi posmai. Posmų kartojimų skaičius pareina nuo sutartinių tipo ir dainuotojų skaičiaus.

Sutartinėms būdingi asonansai, kurie dažniausiai susidaro, kartojant priedainius, pavyzdžiui:

Sadaujėla, sadaujo!
Oi sadaučio, sadaučio,
Sadaujo.
Linagaučio, linagėlio,
Linago.

Sutartinės, kaip ir kitos senosios liaudies dainos, — nerimuotos. Jose sutinkami tik pirminiai — gramatinių galūnių rimai, kurie atsiranda dėl priedainių kartojimo ir dėl dažno jų ir paskutiniųjų eilutės žodžių užbaigimo skambiaisiais balsiais „o“ ir „a“.

Su kartojimais siejasi stereotipinė ir grandininė sutartinių posmų struktūra. Stereotipinė struktūra pasireiškia vienodu posmo pakartojimu, keičiant tik veiksmo nurodymą — sėjo, akėjo, piovė, rišo..., o visą posmą paliekant tą patį (Nr. 189a). Grandininėje struktūroje kartojama posmų grupė, kurioje išreiškiama viena sutartinės minties grandis. Tolesnėse grandyse, kartojant posmus, keičiamos tik veiksmo sąlygos; paskutinės grandies galutinis posmas dažniausiai yra skirtingas — jame duota sutartinės minties atomazga — tėvelis, motinėlė, seselė neatsakė labą rytą, tik bernelis atsakė. Pažymėtina, kad abi šios struktūros turi pastovų ryšį su tam tikromis sutartinių temomis. Stereotipinė struktūra ypač būdinga darbo (avižapiūtės, linaraučio) ir šokių sutartinėms. Karo ir šeimos santykių temos dažnai rutuliojamos, pasinaudojant grandinine posmų struktūra.

Sutartinėse atskirų žodžių skiemenys skanduojami, muzikos atžvilgiu stipriau pabrėžiami negu ištisinėse dainose. Veikiausiai dėl to sutartinės kai kur žmonių vadinamos kapotinėmis.

Dainuojant žodžių kirčiavimas sutartinėse, apskritai imant, sutampa su atitinkamu kirčiavimu gyvoje kalboje. Tačiau, veikiant muzikiniam kirčiui ar melodijos ritmui, kartais jis ir skiriasi. Kai kirtis nesutampa, jis nukeliamas į žodžio galą — *tūto strazdelis*. Ypač mėgstama kirtį nukelti į paskutinį skiemenį garsažodžiuose ir rimuotuose žodžiuose su galūnėmis „o“ ir „a“: *išjojó, čiutó, rūtó*. Keturskiemenių ir penkiaskiemenių žodžių kirčiuojami paprastai du skiemenys, iš kurių vienas dažniausiai esti sinkopuotas — *pásodđno, kupólijýtė*. Sinkopuotas skiemuo žymiai pa ilgėja, pavyzdžiui, *čiututė* sinkopuojant dainuojama *čiutu-utė*.

Viena svarbiausių meninių priemonių sutartinėse yra priedainiai, garsų darnumu ir skambumu padedą išreikšti sutartinių nuotaiką, paryškinti jų reljefingumą. Sutartinių priedainiai labai įvairūs: vieni įeina į teksto posmą ir yra glaudžiai su juo sutapę, kiti sudaro atskirą posmą ir dainuojami kito atlikėjo kaip savarankiški priedainiai (Nr. 50). Pastarieji kartais turi ligi keturių šešių eilučių. Priedainiai būna sudaryti iš vieno žodžio ir išplėstiniai (Nr. 74, 15). Saviti yra sutartinių įterptiniai priedainiai, susidedą iš vieno ar poros žodžių, vartojami ilgesnių posmų sutartinėse. Atitarėjas, įsiterpdamas atitinkamoje vietoje (V—VIII tipai), palengvina kitiems partneriams dainuoti sutartinę.

Priedainius sudaro specifiški „sutartinieški“ garsažodžiai — *čiūto, tatato, dautuvo*, ir prasmingi, logiški žodžiai, dažniausiai daiktavardžiai, augalų vardai — *dobilas, kukalis, ratilėlis*, rečiau veiksmažodžiai — *trep trepo*. Pirmieji, skyrium paimti, konkrečios prasmės neturi, paprastai priskiriami prie beprasmių priedainių. Antrieji virsta savotiškais kreipinių priedainiais — *dobile, dobil, dobilėli; kukal, kukalėli; uosile, uosilėli*, arba nekaitomais žodžiais, su kirčiuota galūne — *dobilio, kukalio, ratilio*. Kartais prasmingi žodžiai iškraipomi ir ilgainiui tampa nebesuprantami, ypač jeigu jie neturi ryšio su sutartinės turiniu. Pavyzdžiui, priedainis — *privedžiula lioj privedo* įgauna konkrečią prasmę tik žaidimo sutartinėje, kur viena žaidėja turi būti pristatyta prie kitos.

Taip pat malimą mininčioje sutartinėje aiškesnis pasidaro priedainis *malado*, kupoliavimo sutartinėje greta kupolio — *kūpo*, „bitelės“ sutartinėje — *bitena*, greta žodžio siaubia — *siūbo* ir panašiai. Tuo būdu kai kurių priedainių beprasmiškumas tėra tik sąlyginis.

Rečiau sutinkami mėgdžiojamieji (onomatopėjiniai) priedainiai, kilę iš garsų sekimo: *čiuž čiužela* — pasivažinėjimo (užgavėnių) sutartinėse, *tititi* — apdainuojant trimitus, *tatato* — verpimą arba audimą, *trep trepo, lioj trinkejla* — šokių sutartinėse.

Sutartinių priedainiai išlaiko logišką ryšį su jų tekstu, derinasi prie sutartinų turinio bei paskirties, sustiprina dainos spalvingumą. Sutartinėje „Ko tu liūdi, berželi, lioj liudėla?“ priedainis *lioj liudėla* tartum pabrėžia liūdno berželio vaizdą, jis išlieka ir sekančiuose posmuose, nors liūdnas berželis juose jau neminimas. Arba „Lekia bitelė šilelin, lingu bičiute, lingu rūčiute“ — priedainiu *lingu bičiute* lyg ir pabrėžiami bitės judesiai. Todėl neatsitiktinai kai kurie priedainiai yra pastovūs, pritapę prie tam tikrų vaizdų ir motyvų: pavyzdžiui, priedainis *dobilėlis* ar *dobilio* dažniausiai pasitaiko sutartinėse apie bitę, *rūta rūtelė rūto* — vestuvinėse sutartinėse, *kūpolio* — apeiginėse sutartinėse, kupoliaujant (renkant žolynus); priedainis *vakaro* palydi sutartines apie motinėlės poilsį, apie klojimą patalėlių, *dauno* — sutartines apie audrą, užklupusią šienpiovius.

Tačiau priedainių pastovumas nėra vienodas. Vieni jų labiau suaugę su viena kuria nors tema, kiti plačiai skamba įvairios tematikos sutartinėse, pavyzdžiui, *ratilio* sutinkamas sutartinėse, kur raginamos dvi bitelės ir seselės dirbti, sutartinėse apie šalaviją, ieškančią darželyje

sau vietos, apie apynėlio reškima, rugiapiūtės, parugių ir šokių sutartinėse. Garsažodis *lylia* palydi sutartines, apdainuojančias linų auginimą, mergelės viliojimą, bites, nešančias medų rezginėse, ir kita. Yra priedainių, kurių tiesioginio prasminio ryšio su dainos turiniu jau nebegalima atsekti, pavyzdžiui, *čiūto, dautuvo, rima tuta, tuita*.

Priedainių bei garsažodžių gausumas turi įtakos ir sutartinių stiliui. Jų įsiterpimas tarp prasmingų žodžių ir eilučių veikia atskirų posmų ryšį, daro juos tarpusavyje sintaksiškai labiau atsijusius, fragmentiškus. Sutartinė „Liaj kaša gervė“, parašyta atmetus priedainius, atrodys šitaip:

1. Kaša gervė,	5. Marčios būta,
2. Atskrisdama,	6. Rugiai piauta.
3. Pasleisdama,	7. Rugio grūdo
4. Rugienosna.	8. Nepalikta.

Šias eilutes jungiant trieiliais ar ketureiliais posmais, reikėtų pakeisti atskiras gramatines bei sintaksės lytis. Įsiterpiančioms priedainiams, prasmingasis tekstas susiskaldo, nutolsta viena nuo kitos atskiros sakinio dalys, padidėja posmų skaičius. Tai, ką galima būtų pasakyti dviem trumpomis frazėmis, čia sudaro visą dainą. Sutartinės, būdamos turtingos priedainiais, remiasi labiau garsų skambumu, jų muzikine jėga, asonansais, žodžių kartojimo sugestija negu minties išbaigtumu bei jos detalizavimu.

Priedainių gausumas sudaro palankias sąlygas improvizacijai. Kai dalį posmo sudaro pasikartojantis priedainis, dainuotojoms lieka daugiau laiko kūrybiškai vystyti naują tekstą tolimesniuose sutartinės posmuose, jų pačių žodžiais tariant — „rinkti sutartinę“.

Kalbant apie sutartinių muzikos ypatybes, reikia turėti galvoje du sutartinių išplitimo ruožus: rytų¹ ir šiaurės rytų² aukštaičius. Rytinių vietovių sutartinės išlaikė labiau pirmąsį daugiabalsumo pobūdį. Jose dažniau užtinkamos heterofoninės, pirmąsio kanono būdu dainuojamos

¹ Rokiškis, Obeliai, Zarasai, Kamajai, Salakas, Dūkštas, Rimšė, Utena, Tauragnai, Ignalina, Daugėliškis, Ceikiniai, Tverėčius, Adutiškis, Švenčionys ir kt.

² Nem.-Radviliškis, Joniškėlis, Biržai, Papilys, Pasvalys, Pandėlys, Vabalninkas, Kupreliškis, Salamiestis, Pušalotas, Anyksčiai, Taujėnai, Vidiškiai, Žemaitkiemis, Deltuva ir kt.

ir laisvosios polifonijos sutartinės. Šiaurės rytų aukštaičiuose dažniau sutinkamos paralelizmo ir išvystytos kanono formos sutartinės, pasižyminčios sekundinių paralelių gausumu. Tai būdingas sutartinių bruožas. Sekundiniai sąskambiai atsiranda dėl antrosios sutartinės melodijos dalies posūkio, kuris išplaukia iš grynai estetinių reikalavimų, iš vidinės intonacijos, kitaip tariant, dėl sutartinių balsų struktūros: trejinėse antroji melodijos dalis, o keturinėse pritarinio melodija dainuojama sekunda aukščiau arba žemiau negu pirmoji melodijos dalis bei rinkinys.

Sekundinės paralelės, sutinkamos įvairiuose sutartinių tipuose, taip pat atsiranda dėl įvairių priežasčių. Pavyzdžiui, heterofoniškai dainuojamose sutartinėse jos susidaro dėl nežymių nukrypimų nuo unisono, o polifoninėse — dėl skirtingų melodijų susijungimo. Abiem atvejais sekundinės paralelės eina ne ištisai, bet pasireiškia sporadiškai. Ištisai einančios sekundinės paralelės atsiranda dėl anksčiau paminėtos sutartinių balsų struktūros, kuri sąlygoja šiuos savitus harmonijos „vertikalinius“ sąskambius. Sekundiniai paraleliniai sąskambiai — originalus etnografinės muzikos reiškinys: jie yra disonansiški, skamba neįprastai, bet toks išpūdis susidaro tik pradžioje, dar gerai neįsiklausius į sutartinių muziką. Senieji sutartinių atlikėjai sekundiniuose sąskambiuose jaučia tokį pat grožį kaip ir ištisinėse dainose su „pritūru“. Šio leidinio sudarytojų 1936 metais yra tekę stebėti Taujėnų kaime, kaip senutės, sutartinių dainuotojos, kaimo vyrams pučiant skudučius¹, negalėjo atsigėrėti jų muzika, sakydamos: „Ot gražu! Tai puikiai sumuša!“ Tokiais ir panašiais žodžiais buvo apibūdinami skudučių sekundiniai sąskambiai, sinkopuotos jų melodijos.

Sutartinių atskirų balsų melodijos — ryškios, meniškos, originalios. Jų pobūdis impulsyvus, motoriškas, pulsuojantis, gajus.

Pagal savo charakterį sutartinių melodijos gali būti grupuojamos į keletą tipų. Vienos jų yra melodingesnės, turi panašią struktūrą kaip ir paprastos lyrinės dainos, kitos skamba trimitiškai, eina trigarsiu, naujoja tercijų ir kvintų intervalus.

Tačiau daugelis sutartinių melodijų skiriasi nuo ištisinių dainų: jos nepasižymi vingiuota, plastiška melodine linija, joms nebūdingas lyrinis melodingumas, kokį esame įpratę girdėti paprastose ištisinėse dainose. Ypač tatoi ryšku šiaurės rytų aukštaičių sutartinėse.

¹ Skudučiais buvo grojamos taujėniškių vokalinės sutartinės.

Sutartinių melodijų raiškumas, intonacija — nesudėtinga. Dažniausiai jos neturi būdingų kitiems Lietuvos etniniam ruožams intonacinių krypčių, pavyzdžiui, kvartokvintinių ir trichordinių intonacijų.

Sutartinių melodikoje nerasta pilnai išvystytos dermės.¹ Dažniausiai čia sutinkamos tik dermių atkarpos, kurios vis dėlto jau charakterizuoja vienos ar kitos dermės būdingą intonacinį bruožą. (Pavyzdžiui, lidinės dermės intonacijai yra būdingas tritonas, ir kaip tik neretai sutartinių melodika formuojasi tritono apimtyje.)

Sutartinių išraiškingumo pagrindą sudaro atskirų melodijų skambesys, savitas jų polifonijos stilius.

Sutartinių ritmika ryškiai akcentuota, griežtai organizuota, sinkopinė. Pažymėtinas dažnas vienodų ritminių figūrų kartojimas, ypač sinkopijų gausumas. Ne tiek veržlus, paprastesnis ritmas, su mažesniu skaičiumi sinkopijų, pastebimas rytinių ruožų sutartinėse. Šiomis savo ypatybėmis sutartinės sudaro visai savaimingą reiškinį lietuvių liaudies dainose. Kiekviename balse, kūrybiškai varijuojant pastoviasias ritmines figūras, pasiekiamas ritmikos įvairumas. Šis įvairumas ypač pasireiškia šiaurės rytų aukštaičių dvejinėse ir keturinėse, kur abiejų balsų ritminės figūros yra kontrastiškai gretinamos. Tatai pačią sutartinių muziką daro savitą, originalią.

Sutartinių taktai dažniausiai yra lyginiai — sutinkami $\frac{2}{4}$, rečiau $\frac{3}{4}$ bei mišrūs taktai. Apskritai, melodijos neilgos — nuo keturių ligi aštuonių taktų, rečiau ligi dešimties ir daugiau. Labai dažnai jos kartoja tuos pačius gretiminius tonus, tepaliesdamos tik artimus tercijos, kvartos ir kvintos intervalus.

Sutartinės — vienos iš seniausių lietuvių liaudies dainų, šiuo metu jau beveik išnykusios. Apie jų nykimą kalba patys ankstyviausi — XIX a. vidurio — sutartinių užrašymai. Tačiau feodalizmo laikotarpiu jos buvo plačiai dainuojamos; tatai patvirtina kai kurie rašytiniai šaltiniai. M. Strijkovskio „Kronikoje“ (1582 m.) minimos nuotrupos dviejų sutartinių, kurių vienai atitikmenų randame ir šiame leidinyje. Tai sutartinė apie Sudaitį. Ji, pasak Strijkovskio, buvusi dainuojama XIV a. Apie sutartinių gyvavimą feodalizmo laikotarpiu kalba

¹ Žr. J. Čiurlionytė, Lietuvių liaudies dainos. Vilnius, 1955, 514 psl.

XIX a. pirmosios pusės rašytojai: S. Stanevičius¹, S. Daukantas², L. Golenbiovskis³, J. Goštautas⁴ ir kiti.

Medžiagos apie sutartines ikifeodalinį laikotarpį daugiausia duoda jų muzika, ypač polifoninių formų įvairumas. Remdamiesi marksiniais pirmųjų tautų meninės kūrybos tyrinėjimais, sutartinėms analogiško muzikinio stiliaus dainų užtinkame pirmąsias tautelėse, besiverčiančiose medžiokle, augalinio maisto rinkimu, gyvulininkyste, tai yra tokioje ūkinio išsivystymo stadijoje, kuri būdinga pirmąsiai bendruomeninei santvarkai. „Visose žemės rutulio dalyse, kiek jos bebūtų nuo viena kitos skirtingos, vienodas pirmųjų žmogaus vystymosi stadijas atitinka vienodi meno vystymosi laipsniai“.⁵ Tai patvirtina tarybiniai⁶ ir kiti etnografinės muzikos tyrinėtojai⁷. Ypatingo senumo bruožais galima laikyti sutartinių stiliaus ypatybes: rentaujamą, skanduojamą atskirų sutartinės melodijų pobūdį, siaurus melodikos rėmus, būdingus sekundinius sąskambius. Apie jų senumą kalba ir neišvystyta polifoninė forma — heterofoninės ir pirmųjų kanoninės⁸ sutartinės⁹.

Kitas sutartinių senumo kriterijus — tai jų turinys ir poetika. Sutartinėse atsispindi pirmųjų bendruomenės gamybinių santykių pėdsakai, patriarchalinės šeimos santykiai, jų patvarumas.

¹ Simonas Stanevičius. Dainos žemaičių. Vilnius, 1954, 127 psl.

² LTSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto rankraščių skyrius. SD 15

³ L. Gołębiowski. Gry i zabawy różnych stanów w całym kraju lub niektórych tylko prowincjach. Warszawa, 1831, 244 str.

⁴ J. Gosztowt. Pan Sędzic czyli opowiadania o Litwie i Żmudzi. Poitiers, 1839, 46 str.

⁵ G. V. Plechanovas. Apie materialistinę istorijos supratimą. Vilnius, 1946, 28 psl.

⁶ А. Кулаковский. О русском народном многоголосии. М.—Л. 1951, 83—84 стр.

⁷ M. Schneider. Geschichte der Mehrstimmigkeit. Bd. I, S. 3—19.

M. Schneider. Die musikalischen Beziehungen zwischen Urkulturen, Altpflanzern und Hirtenvölkern. — Zeitschrift für Ethnologie, 70 Jahrgang, S. 294—5.

⁸ Įdomu, kad pats kanono formos pavadinimas XIV a. Vakarų Europos muzikinėje literatūroje rodo ryšį su medžiokle („caccio“, „chace“), atseit, kanono forma žymi medžioklinio tipo muziką (žr. M. Schneider. Die musikalischen Beziehungen... 292 psl.).

⁹ Muzikos išsivystymo stadiją parodo atlikimo stilius, melodijų struktūra, daugiabalsumo forma. Šalia savitų nacionalinių bruožų etnografinėje muzikoje yra žinomi bendri dėsniai, kurie tam tikrose išsivystymo stadijose pagimdo atitinkamas daugiabalsumo formas, nustato jo charakterį ir harmonijos intervalų padėtį.

Sutartinių poetikoje išliko daug dalykų, būdingų pirmykštei poezijai. Kone visos anksčiau aptartos sutartinių meninio vaizdavimo priemonės turi būdingų pirmykštei poezijai žymių. Senomis reikia laikyti ir tas sutartines, kurių visas poetinis tekstas yra sudarytas vien iš specifinių sutartinėškų garsažodžių bei priedainių.

Sutartinių kalbos gramatinė sandara apskritai nėra sena. Tačiau jų kalboje yra išlikę dabar jau nebevartojamų lyčių: žodžiai su įterptais enklitiniais įvardžiais — *numipjovė, pajomokė, suminjojo, suminklupo, sunešiama, pakirtiama, dejiemuo, reškiemuo*. Kai kurias šių žodžių lytis randame XVII a. rašytiniuose šaltiniuose.¹

Suprantama, kad sutartinės, pasiekusios mūsų laikus, buvo sukurtos įvairiais visuomenės vystymosi laikotarpiais. Ne visos jos siekia pirmykštės bendruomenės epochą; daugiausia jų, reikia manyti, yra iš feodalizmo, mažiausiai — iš kapitalizmo laikotarpio.

Sutartinių nacionalinis savitumas, specifika labiausiai ryški jų muzikoje. Trejinės, griežtojo kanono dainos, kurių balsai besipindami sudaro sekundinius sąskambius, kiek iš turimos analoginės medžiagos galima spręsti, težinomos tiktai lietuvių liaudies kūryboje. Tai yra visiškai originali lietuvių dainų rūšis, niekur kitų pasaulio tautų kūryboje nesutikta. Taip pat savitos yra keturinės, kuriose rinkinį ir pritarinį pakaitomis atlieka dvi poros, ir atitartinės, kuriose atskiras dainuotojas įsiterpia į kitų dainuotojų partiją. Griežtuuoju kanonu, sekundiniais sąskambiais, simetrine forma, priedainių ir garsažodžių nepaprastu gausumu sutartinės skiriasi ne tiktai nuo artimesniųjų, bet ir nuo tolimesniųjų kaimynų liaudies kūrybos. Tai patvirtina atsakymai į užklausimus, kurie 1936 metais buvo pasiūti TSRS Mokslų akademijos Literatūros institutui, Latvijos, Estijos, Vokietijos, Bulgarijos, Rumunijos, Suomijos, Švedijos, Airijos ir kitų šalių mokslo įstaigoms.

Analogiškų sutartinėms dainų ligi šiol nepasisekė rasti taip pat ir artimiausiųjų Lietuvos kaimynų — latvių, rusų, baltarusių, lenkų ir vokiečių liaudies kūryboje. Tačiau reikia pastebėti, jog sutartinės savo

¹ K. Jablonskis. Kelios XVII amžiaus lietuviškos priesaikos ir kitos lietuvių kalbos liekanos Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės aktuose. — Archivum Philologicum, VI knyga. Kaunas, 1937, 147 psl.

daugiabalsumu siejasi su kaimyninių tautų liaudies dainomis. Daugiabalsės dainos randamos ne tiktai Lietuvos rytiniuose aukštaičiuose ir rytiniuose dzūkuose, bet ir Latvijos Latgalijoje ir Estijos pietiniame kampe (Sangastės, Kenėpio, Urvastės, Karulos apylinkėse). Šis plotas per pietinį Estijos kampą ribojasi su Novgorodo Rusios (turima galvoje senieji istoriniai laikai) daugiabalsio dainavimo plotu. Visose paminėtose vietovėse daugiabalsis dainų atlikimas yra skirtingas: latvių liaudies daugiabalsės, vadinamosios lygavimo (ligošanas) bei rotavimo (rotāšanas) dainos, o taip pat ir estų šios rūšies dainos dainuojamos bordūno forma. Minėtoje šiaurinėje Rusijos dalyje daugiabalsės dainos atliekamos vadinamosios pobalsinės (podgolosočnaja) polifonijos būdu. Abi šios daugiabalsumo formos — bordūnas ir pobalsinė polifonija — lietuvių liaudies dainose nesutinkamos. Nepažįstamas taip pat sutartinių daugiabalsumas lenkų ir vokiečių liaudies dainose.

Tokiu būdu lietuvių sutartinės savo stiliumi ir atlikimo būdu sudaro savitą lietuvių liaudies kūrybos reiškinį.

*

Sutartinės savo raštuose yra panaudoję rašytojai aukštaičiai — J. Tumas-Vaižgantas, A. Gudaitis-Guzevičius ir kiti. Reikšmingesnį poveikį sutartinės turėjo ir tebeturi profesinei muzikos kūrybai. Vyresnės kartos lietuvių kompozitoriai — St. Šimkus, J. Tallat-Kelpša, J. Gruodis — dar ikitarybiniame laikotarpyje pasireiškė kaip pirmieji sutartinių propaguotojai.

Ypač plačiai suskambėjo sutartinės tarybinėje lietuvių muzikoje. Beveik visi žymesnieji lietuvių tarybiniai kompozitoriai — B. Dvarionas, S. Vainiūnas, J. Juzeliūnas, J. Indra ir kiti — yra panaudoję sutartinės savo kūryboje įvairiais pagrindais, įvairiuose muzikos žanruose, pradedant harmonizuotomis sutartinėmis chorams ir baigiant stambiųjų formų muzikos kūriniiais. Sutartinės įtraukiamos į dainų švenčių repertuarą, liaudies ansambliai jas dainuoja, šoka ir skudučiuoja.

Taip vėl grįžta į liaudį iš jos išėjęs ir buvęs užmirštas senasis lietuvių liaudies dainų žanras.